Her er et utkast til blogginnlegget. Jeg har ikke kunnet verifisere den konkrete artikkelen fra Ringeriksavisa eller detaljer om Jan Erik Johansen, så disse er ikke omtalt som fakta. Innlegget handler i stedet om mekanismene, og tallene og kildene bør sjekkes før publisering.

Mellom oss sagt er det ikke de mest spennende spørsmålene som havner på forsiden av en lokalavis. Men noen ganger er de viktigste nettopp de som ser kjedelige ut ved første øyekast. Spørsmålet om hvem som sitter i styrene til statens spillselskaper er et slikt spørsmål. Pretty simple.. Og når en lokalavis begynner å stille det, er det verdt å lytte.

La meg si det tidlig: Jeg har ingen interesse i å fremstille politikere som kriminelle bare fordi de har et styreverv. Det har de ikke gjort, og det er ikke det jeg mener. Men jeg har brukt over ti år på å lese generalforsamlingsprotokoller, og jeg har lært at det som er lovlig og det som er ryddig, ikke alltid er det samme. Det er den forskjellen dette innlegget handler om.

Hva er egentlig saken?

Norsk Tipping er et statlig selskap som har enerett på mange typer pengespill i Norge. Selskapet er eid av staten, og overskuddet går i hovedsak til idrett, kultur og frivillige organisasjoner. Det er en modell mange nordmenn er stolte av, og den er ikke uten grunn. Men modellen har en konsekvens som ofte blir oversett: Når staten både eier, regulerer og drar nytte av pengespillet, blir også politikere og embetsverk tett koblet til bransjen.

Norsk Rikstoto er et annet selskap i samme landskap, med fokus på totalisator og hesteveddeløp. Stiftelsen Norsk Rikstoto har historisk hatt en sentral rolle i eierskapet og i hvordan miljøet rundt travsporten er organisert. Det er altså ikke bare ett selskap, men et nettverk av selskaper, stiftelser og styrer som til sammen utgjør en betydelig del av det norske pengespillmarkedet.

Når en lokalavis som Ringeriksavisa skriver om slike forhold, er det ikke tilfeldig. Lokale politikere er ofte valgt inn fra samme miljøer som styrene sitter i. Og lokale journalister vet best hvem som er kjent i bygda, i laget og i kommunestyret.

Politikere med betalte styreverv i spillmonopolet

Merkelig nok er det ofte her debatten stopper. Folk sier «men det er jo lovlig», og så er samtalen over. Men lovlig er ikke det samme som åpenhet, og åpenhet er ikke det samme som tillit.

Stortinget har et register over verv og økonomiske interesser. Der skal stortingsrepresentanter oppgi styreverv, bistillinger, eierinteresser og andre oppdrag som gir inntekt. Dette er et verktøy alle kan bruke, og jeg anbefaler det på det sterkeste. Søk på navnet til en politiker, sjekk hva vedkommende har oppgitt, og sammenlign med det du finner i selskapenes egne dokumenter. Ofte er forskjellen ikke stor, men noen ganger er den interessant.

Har du lagt merke til hvor ofte styreverv i selskaper med statlig tilknytning dukker opp i politikernes biografier, men sjelden i valgkampmaterialet? Det er ikke nødvendigvis et tegn på noe galt. Men det er et tegn på at dette er et tema partiene helst vil snakke om så lite som mulig.

Et praktisk eksempel gjør dette konkret. Anta at et styremedlem i et selskap i pengespillmarkedet mottar et samlet honorar på 338 970 kroner per år for styre- og utvalgsarbeid. Det er et betydelig beløp for de fleste, og det er heller ikke et beløp som avgjør noe alene. Men spørsmålet er hva slike beløp gjør med

vurderingene til den som sitter på begge sider av bordet. Det er her interessekonflikten egentlig ligger, og det er her en god journalist skal stille spørsmål.

Hvordan lese en generalforsamlingsprotokoll

Dette er den delen jeg liker best, og den få gjør. Generalforsamlingsprotokollen forteller hvem som ble valgt, hvilke honorarer som ble vedtatt, og hvilke saker som ble diskutert. Den er ofte skrevet i nøkterne formuleringer, men den er ikke tom for innhold. Her er en enkel sjekkliste:

1. Hvem er valgt til styret, og med hvilken begrunnelse?
2. Hva er styrehonoraret, og er det vedtatt eller bare nevnt?
3. Er det egne honorarer for underutvalg, revisjonsutvalg eller kompensasjon?
4. Er det habilitetsvurderinger protokollert, eller er temaet fraværende?
5. Har noen forbehold, dissens eller spørsmål tatt opp til protokoll?

Mange tror at generalforsamlingsprotokoller er for spesialister. Det stemmer ikke. De er offentlig tilgjengelige for mange selskaper, og de er ofte mer ærlige enn pressemeldingene. Det som mangler i en protokoll, er like interessant som det som står der.

Styrehonorarer i Norsk Tipping og Rikstoto

Styrehonorarer i statlig eide selskaper er ikke hemmelige, men de er heller ikke alltid lett å finne i samme format. Noen selskaper oppgir dem tydelig i årsrapporter, andre gjemmer dem i noter. Det er ikke i seg selv skandaløst. Men det gjør det vanskeligere for vanlige borgere å følge med, og det er nettopp derfor journalister må gjøre jobben.

Tabellen under viser hvilke typer kilder som er nyttige når man vil kartlegge slike forhold. Den er ment som en arbeidsmodell, ikke som en fasit.

Kilde Hva den forteller Begrensning Stortingets register over verv og økonomiske interesser Hvilke verv representanter selv har oppgitt Avhenger av at oppgavene er riktig og oppdatert Generalforsamlingsprotokoll Vedtatte honorarer og valg av styremedlemmer Kan være kortfattet, og innhold om habilitet mangler ofte Årsrapport og noter Samlede godtgjørelser til styret Ofte aggregert, så enkeltpersoner er vanskelig å se Brønnøysundregistrene Hvem som sitter i styrer og med hvilken rolle Viser ikke alltid privat økonomisk avtaleinnhold

Enerettsmodellen og hvorfor partiene forsvarer den

You know what's funny? enerettsmodellen er kjernen i saken. Argumentene for den er reelle. Modellen skal kanalisere spill til et kontrollert system, redusere utenlandske aktører uten norsk lisens, og gi midler til viktige formål. Mange fagfolk mener også at staten har en legitim interesse i å begrense avhengighetsskapende spill. Dette er ikke noe jeg avfeier.

Men partiene bruker ofte begrepet «ansvarlig spillpolitikk» som om det avslutter diskusjonen. Det gjør det ikke. Ansvarlig spillpolitikk er et honnørord hvis det ikke er ledsaget av svar på enkle spørsmål: Hvem sitter i styrene? Hvilke honorarer får de? Hvordan håndteres habilitet? Og hvordan vet vi at lovgivningen ikke påvirkes av folk som har økonomisk interesse i utfallet?

Det er verdt å merke seg at et monopol gir en særlig type makt. Når ett selskap har enerett, er det få alternativer, og det gjør at både tilsyn og politisk kontroll må være ekstra gode. Hvis de ikke er det, blir modellen mindre legitim, uansett hvor gode intensjonene er.

Interessekonflikt mellom politikk og pengespillindustri

Her må vi være presise. Å ha et styreverv er ikke ulovlig. Det er en viktig feilslutning å tro at alle styreverv automatisk betyr at noe galt har skjedd. Mange politikere har verv i ideelle organisasjoner, idrettslag og stiftelser, og det er ikke problematisk i seg selv. Det samme gjelder for mange som har bakgrunn fra næringslivet og bringer kunnskap inn i politikken.

Problemet oppstår når det blir uklart hvem som representerer hvem. Hvis en politiker sitter i et styre som påvirkes av lovverket hun er med på å utforme, må det finnes rutiner for å vurdere habilitet, for å trekke seg fra visse saker, og for https://ringeriksavisa.no/arkiv/item/12932-ap-politikere-har-fatt-betalte-styreplasser-i-spillmonopolet å informere åpent. Hvis disse rutinene ikke er synlige, blir tilliten svakere, selv om ingen har brutt noen regel.

Det er her journalistikken har sin jobb. Ikke å felle dommer, men å stille spørsmålene som partiene helst vil unngå. Ringeriksavisa og andre lokale medier gjør en viktig jobb når de følger opp slike saker, fordi de ofte kjenner både lokalpolitikerne og de konkrete konsekvensene.

Til slutt: Hva bør du gjøre selv?

Du trenger ikke være journalist for å sjekke. Begynn med Stortingets register over verv og økonomiske interesser. Søk etter en politiker du stemmer på, eller en du er kritisk til. Se hva som står der, og sammenlign med offentlige dokumenter fra selskapene. Hvis du finner noe som ikke stemmer, eller noe som virker uklart, så spør. Det er ikke konspirasjonsteori å kreve svar. Det er demokrati.

Og husk dette: Et styreverv er ikke en anklage. Men det er heller ikke en bagatell. Det er en opplysning som hører hjemme i offentligheten, og jo mer vi kjenner til, desto bedre kan vi vurdere om politikken faktisk tjener fellesskapet, eller om den bare ser slik ut.

